

Vinderen hovedgård ca. 1895

Gården nevnes allerede i middelalderen og var den gang delt i flere bruk. Både Nonneseter kloster og Hovedø kloster hadde på 1500 tallet parter i gården. Det var to Vinderen gårder, Søndre (el. Lille Vinderen) og Nordre Vinderen. Fra 1600 tallet ble begge gårdene krongods. 1. mai 1794 ble Vinderen gård kjøpt av Lars Pedersøn Winderen.

Vinderen historielag - Bydel 23

Postboks 90, Vinderen

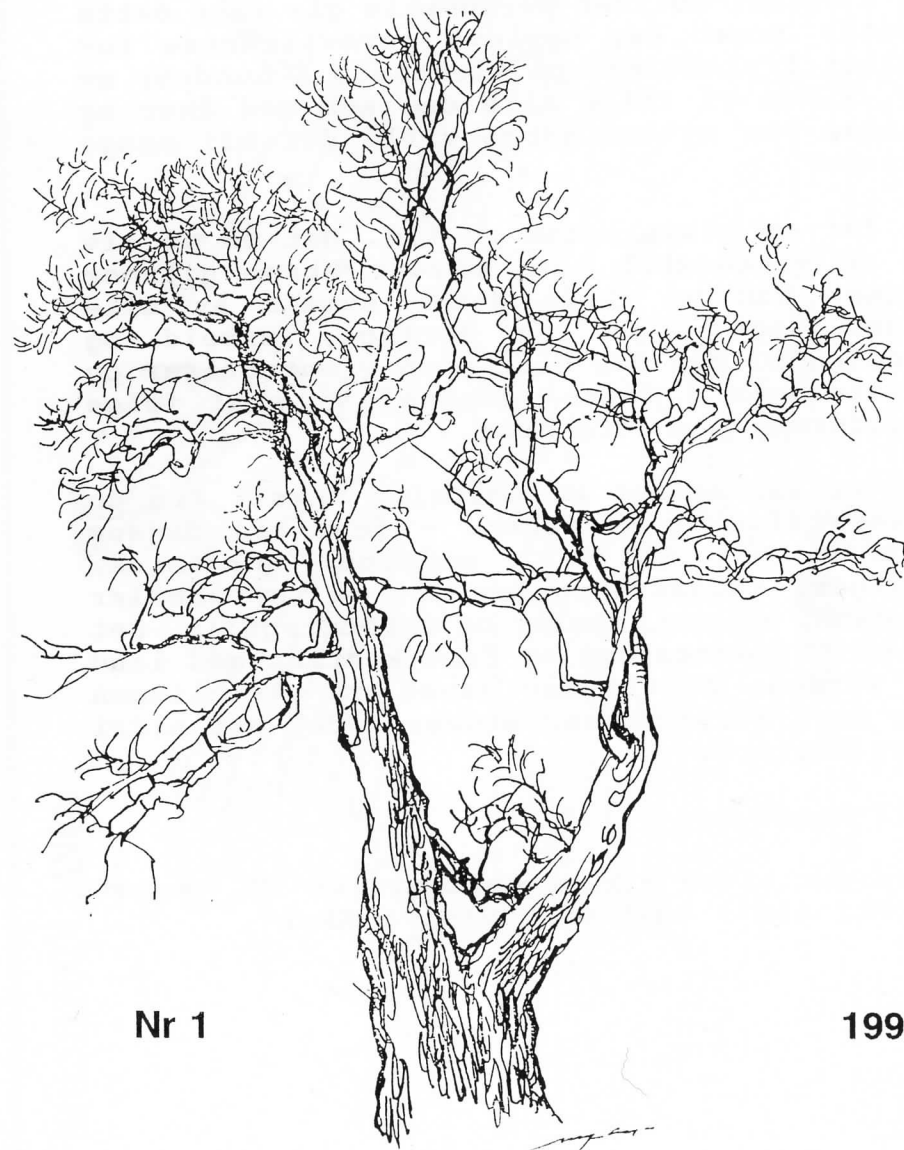
0319 Oslo

Telefon 14 39 21 - Per Henrik Bache

Redaktører: Finn Holden og Øyvind Gaukstad

MEDLEMSBLAD FOR VINDEREN HISTORIELAG

BYDEL 23

Nr 1

1992

DEN GAMLE EIKA I HOLMENVEIEN 77

Oppe i Holmenveien 77 står en gammel eik. Treet er ca. 800 år gammelt og har en omkrets av 5 meter. Hvilket perspektiv gir ikke dette treet? Treet har opplevd levevilkårene for folket i slektledd på slektledd i hundrer av år. Kunne vi telle alle dem som med åker og buskap har nyttet jorda ville det bli mange tusener.

Vi får et utsyn i rom og tid. Det er et liv og en virksomhet i en ubrutt strøm gjennom årene. Kan vi fatte denne summen av alle slags dager, god og dårlige, arbeid og hendinger? Men det blir også gjentagelser og skiftninger i denne veksten. Vi skal følge livsformen som forandres.

Det er sammenlagt en umåtelig vekst. Fra de første flokker av jegere - fram til dagens samfunn med alt sitt moderne, gardsbruk, boliger, industri og handel, veinett, biler og kaos, aviser, skoler og foretningsliv. Det er blitt sammenheng og fast kontakt med land og verden. Alltid har livet og utviklingen her hatt forbindelser utover - det har aldri vært isolert.

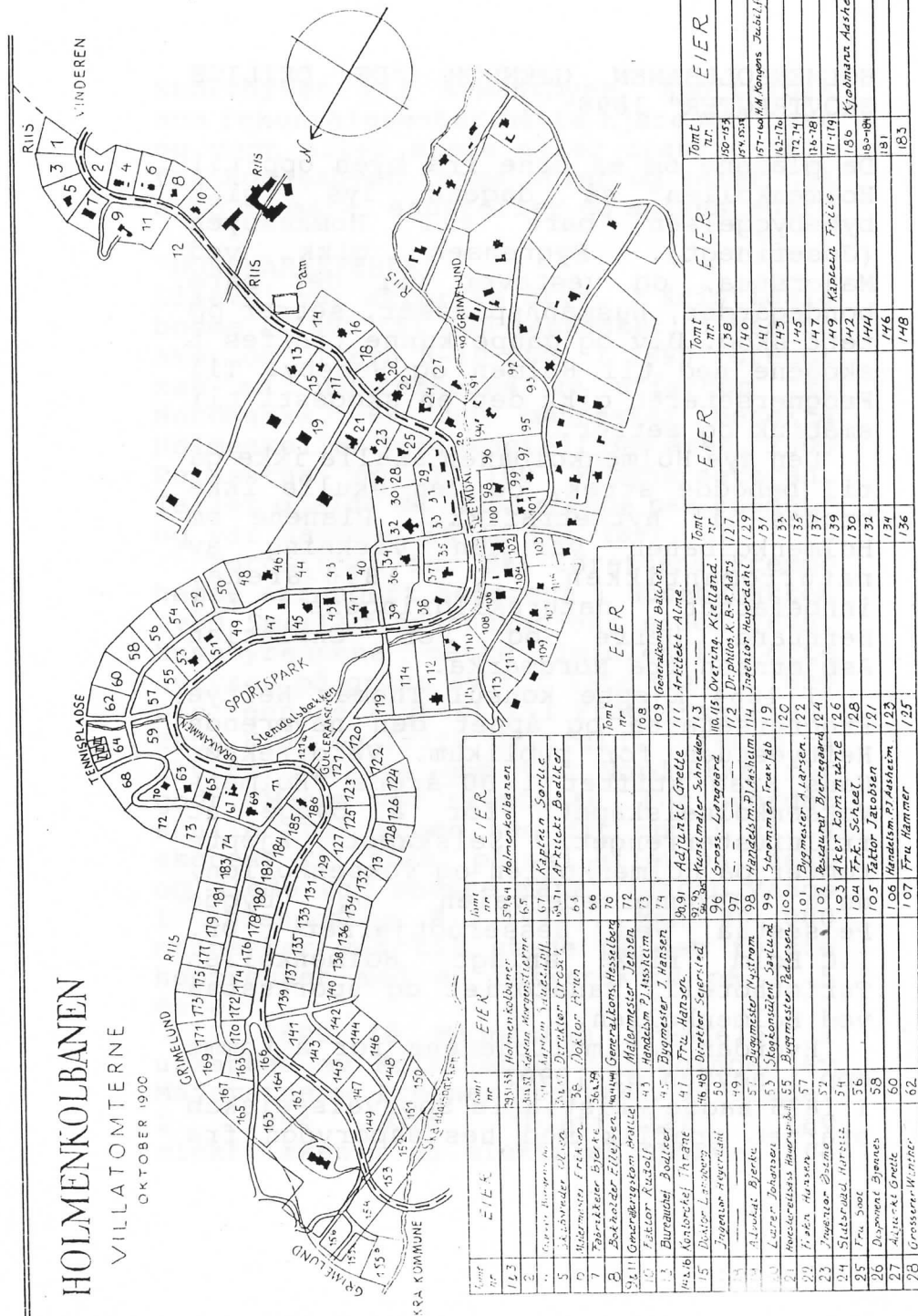
Rolf Rasch-Eng

Forsiden viser eika i Holmenveien 77, tegnet av Ulf Aas i 1975 for "Vest i Aker".

HOLMENKOLBANEN

VILLATOMTERNE

OKTOBER 1900

HOLMENKOLLBANEN GJENNOM "DE DEILIGE SKOVTRAGTER" 1898

Da planene om en bane fra byen opp til Holmenkollen så dagens lys, gikk bybebyggelsen bare til Homansbyen (Josefinegt). Bygrensen gikk ved Majorstua, og vestover var det bare bondegårder, husmannsplasser, setrer og tett skog. Ulv og gaupe kunne treffes i skogene ned til Holmen og Huseby. Til Frognerseteren gikk det en skogssti til småbruk og setrer.

Den nye Holmenkolbanen skulle ikke gå til bebodde strøk, og den skulle ikke brukes til nyttetraffikk. Planene om Holmenkolbanen var en virkning av naturromantikken i 1840-årene, innbefattet naturskiltringene til Bernhard Herre og Per Christian Asbjørnsen fra Nordmarka.

I 1864 kjøpte konsul Thomas Heftye Frognerseteren og åpnet den nåværende Heftystuen for publikum. Veidirektør Hans Krag stiftet i 80-årene "Holmen-Voksenkolselskapet" for å bygge ut friluftsterrenget. Selskapet kjøpte tomter på Holmenkollen og Voksenkollen, anla Frognerseterveien og bygde Peisestua ved Besserudtjernet. Dr. I.C.Holm fikk anlagt Holmenkollen Turisthotell, sanatoriet og sportsstua ved Holmenkollen.

Hvordan var mulighetene for å komme opp i høyden år 1890?

I 1875 hadde Kristiania Sporveisselskab startet trafikk med hesteporvogn fra

Stortorvet til Homansbyen. Sportsfolk som rekonvalesenter måtte kjøre med hest og vogn eller slede eller spasere helt fra Homansbyen langs stier og veier til skog og mark, sanatorier og spisesteder.

"NORDMARKSFEBER"

Likevel var utfarten stor. I Kristiania bodde i 1890 151 000 mennesker, i Vestre Aker og Ullern 8-10 000. I 1890 foretok man en undersøkelse av utfarten til Nordmarka. 69 000 mennesker besøkte Holmenkollen Turisthotell det året, 2300 Peisestua og 7 100 Frognerseteren. Tallet gjaldt de "fortærende paa stedet" og var sannsynligvis for lavt.

Foreningen for Ski-idrettens Fremme hadde arrangert hopprenn i Husebybakken (ved Smestad brannstasjon) siden 1879. Husebyrennene måtte imidlertid ofte avlyses på grunn av for lite snø. I 1890 ble rennene flyttet til Frognerseteren. Hans Krag og Fritz Huitfeldt foreslo å flytte rennene opp til Nordmarka for godt. Mange var skeptiske "For hvordan skulle folk komme seg dit opp i ville skogen? Til fots, på ski eller pr. hest og slede var eneste måte" (Jacob Vaage i Aftenposten 9.1.1992). Men 20 000 mennesker var til stede på det første hopprennet med en bakkerekord på 21.5 meter.

I 1890 lå Majorstua fremdeles i utkanten av Kristiania. Utbyggingen av Majorstua og Frogner begynte i 90-årene. I 1894 kom "blåtrikken" (av elektrikken), en elektrisk sporvei fra

Jernbanetorvet til Majorstua.

Det nye teknikkens vidunder måtte forklares for publikum: **"Staar Motorvognen stille ved et Stoppested, berører den ikke Strømledningen og forbruger saaledes ingen Kraft; det samme er Tilfældet naar den gaar nedover en Skraaning, hvor den bevæges af sin egen Tyngde... Den Traad hvorigjennem den elektriske Kraft føres, er en ganske tynd Metaltraad, der i nogen Afstand ikke er synlig, og de Stolper, hvori Traaden skal ophænges, kan gives et dekorativt Ydre, saa de ikke bliver til Vanzir i Gaderne; de kunde, om ønskes, kombineres med Gaslygterne".**

HOLMENKOLBANEN

Holmenkollåsen lå langt unna. Der kunne man ikke vente stor bebyggelse. De første planene om Holmenkolbanen baserte seg på sports- og sanatorietrafikken på søndagene. Man ventet at hverdags-trafikken ble så liten at det ikke ville gå mer enn en vogn hver time.

En offentlig aksjeinnbydelse i 1894 på en elektrisk sporvei fra bygrensen, Majorstua, til Holmenkollen (i dag Besserud), møtte liten respons. Året etter ble det lagt ut en ny innbydelse med et viktig tillegg: Holmenkolselskapet tilbød boligarealer langs linjen til det boligsøkende publikum.

Holmenkolbanen ville skjære gjennom de store gårdene Ris og Grimelund, og selskapet hadde tatt kontakt med gårdbrukerne Halvor Torgersen (Ris) og

Fridtjof Husebye (Grimelund). Selskapet overtok arealer langs linjen i 150-300 meters bredde for å utby ca. 200 tomter a fire mål til salgs til publikum. Selskapet hentet dessuten anbud på ferdige trehus på tre rom med kjøkken for kr 5 595 og fire rom med kjøkken for kr 18 070.

Selskapet skrev derfor i innbydelsen at man påregnet en stor trafikk med banen **"paa Grund af den givne Adgang til billig Bebyggelse, Egnens Skjønhed og de smukke velindrettede Beværtningssteder ... ovenfor Banens Endepunkt"**. I 1890-årene økte folketallet i Kristiania sterkt, leiegårder sprang i været, og det var stor boligspekulasjon.

Aksjetegningen til Holmenkolbanen ble stor nok til at selskapet våren 1896 begynte anlegget av banen. Ingeniørene Stenersen og Høyer-Ellefsen fikk entreprisen etter et anbud på kr 148 970, og stasjonstomten på Majorstua, 2.2 mål, ble kjøpt for kr 16 500.

To år senere var anlegget ferdig, først med anleggsvei (Slemdalsveien) og dobbeltsporet bane til Slemdal og så med enkeltspor til Besserud. Takstene ble satt til Besserud 25 øre, til Slemdal 15 øre og til Vinderen 10 øre. De første vognene rommet 16 sittende og 10 stående passasjerer. Antall reisende oversteg prognosene, slik at togene måtte gå oftere enn selskapet hadde beregnet. Etter ett år gikk det 7 1/2 minutters rute fra Vinderen. Banen fikk problemer med folk som søkte om fri reise og med

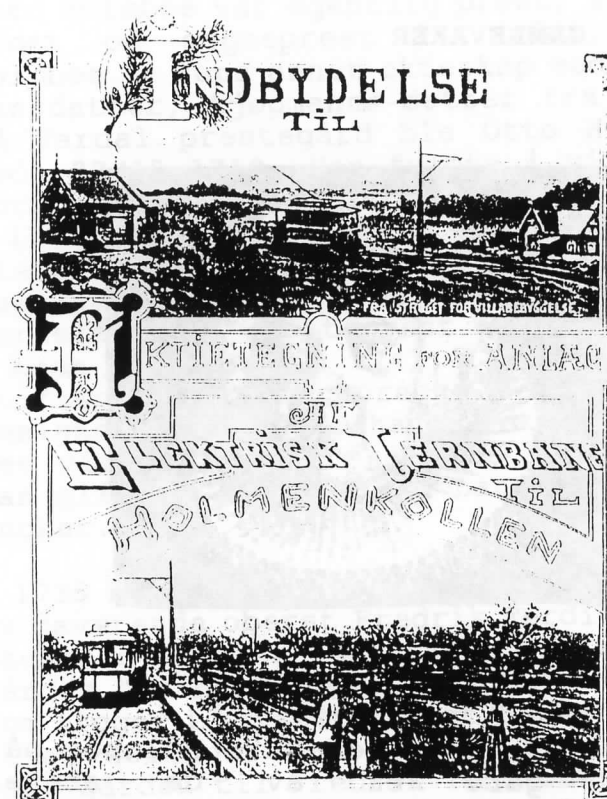
kuer som ble kjørt ned på skinnegangen.

Morgenbladet skildret turen gjennom "de deilige Skovtragter" opp til Slemdal i februar 1898: "Saa gaar Turen videre i de smukke Vogne, bekvemme og rummelige, forsynede med hensigtsmæssige Varmeapparater, der ogsaa fremkalde en betydelig Temperatur med jevnt fordelt Varme over hele Vognen...Det var en Fornøielse at lægge Mærke til hvor roligt Vognen bevægede sig, uden denne Hoppen og Slingring i Kurvene som vi saa godt kjender fra vore Sporvogner. Heller ikke var Støien av den synderlig stærk, og man kunde godt tale sammen inde i Vognen, uden at gjøre de øvrige Passagerer delagtige i Konversationen."

Finn Holden (forts. i neste nr.)

Holmenkolbanens første «stasjon» ved Majorstuen.

INNBYDELSE TIL FØRNING AV AKSJER I HOLMENKOLBANEN

Innbydelse til Aktietegning 1895.
Øverst: Fra Strøget for Villabebyggelse
Nederst: Banens Endepunkt ved Majorstuen

Kilde: Holmenkolbanen 50 år.
Akers historie 1837 - 1937

PIONER I GAMLE AKER

Otto Holmboe

Midt på 1700-tallet er Otto Holmboe på Vinderen gård en av de store foregangsmennene i utviklingen av et mer moderne jordbruk i Aker. Hans lederskap på dette området ble overtatt av Peder Anker på Bogstad gård i 1770-årene og deretter overtatt av J. Collett på Ullevål gård omkring århundreskiftet. En stor del av hans virke som bonde kom til å være knyttet til Vinderen og Ris. Foruten disse gårdene drev han en kort periode Nedre Blinderen, han eide Tyveholmen hvor han drev et pottemakeri og eide dessuten Akers kirke.

Otto Holmboe var egentlig prest, sønn av prost og sogneprest i Vardal, Jens Holmboe, i hans annet ekteskap med Maria Hansdatter, kjøpmanns-datter fra Moss. På Vardal prestegård ble Otto Holmboe født 27/12 1710. Han fulgte i sin fars fotspor og tok teologisk embetseksamen i 1731 i København. Etter anbefaling fra biskop Hersleb ble han residerende kapellan i Aker i 1734. Senere ble han foreslått til slottsprest og sogneprest i Aker og utnevnt i 1742. I 1762 ble han stiftsprost og sogneprest i Vår Frelses menighet uten at han hadde søkt embetet. Her virket han til sin død 1/10 1773. Han giftet seg i 1736 i Land med Maren Ancher.

I 1735 kjøpte Otto Holmboe Vinderen gård av daværende oberst Fredrik Ferdinand v. Hausmann, som er best kjent som eier av gården "Prins Christian Augusts Minde", som ligger i krysset Storgt/Hausmannsgt. Etter Holmboes død i 1773 solgte hans enke gården til Fredrik Torstenssøn. Da Maren Holmboe døde i 1783 ble Ris solgt for 3000 rd. til Halvor Torgersen Lysaker.

Holmboes studier og første periode som prest falt i tid sammen med pietismens blomstringstid. I sin prestegjerning kom han imidlertid på mange måter til å bli forløper for den følgende generasjons potetprester. Mye av det han offentliggjorde dreiet seg om landbruk og næringsliv. Han engasjerte seg innen

svært mange felter av bondeyrket. På Vinderen grøftet og drenerte han, sådde vinterrug og avlet erter. Spesielt interesserte han seg for frukthagen hvor han plantet kirsebær, røde og hvite rips og solbær. Han laget dessuten ripsvin. I sine skrifter gav han mange råd om effektivt jordbruk. F. eks. anbefalte han bestemte typer fugleskremser. Han gav råd om å legge glassbiter rundt trerøttene for å holde jordrottene unna. Han talte mot de gamle skigardene fordi det ble brukt for mye trevirke og anbefalte i stedet stengjerder. På Vinderen prøvde han allerede i 1736 å dyrke vinterhvete, men dette forsøket falt uheldig ut. Derfor holdt han seg i de neste 20 år til sommerhvete. Men han kunne ikke stå imot lysten til å forsøke på nytt så i 1756 bearbeidet han jorda med plog, ard og harv og sådde vinterhvete og med stort hell.

I 1748 kjøpte Holmboe Ris gård for 1100 rd. kontant. Gården var svært forfallen slik at Holmboe rev ned de gamle husene og bygget nye. Han drenerte og gjødslet også her slik som på Vinderen og bygget opp gården på meget kort tid. Da de tidligere eieres slektninger fikk vite om dette, forsøkte de å få gården tilbake, men lyktes ikke. Holmboe drev således Ris samtidig med Vinderen. Jordene på Ris strakte seg for øvrig helt ned til Vinderen og Grimelund.

Ved siden av sin interesse for landbruk

fikk Holmboe i kraft av sin posisjon som prest stor betydning for utviklingen av skole- og fattig-vesenet i Aker. Den store begivenhet i norsk skoles historie er forordningen av 5/5 1741 som overlater ordningen av skolevesenet til menighetene. Året etter ble det opprettet fem skoler i Aker, to faste og tre omgangsskoler. Den første skoleinstruksen ble vedtatt 10/1 1741 og møtet fant sted på Vinderen. Som sogneprest var Holmboe selvskreven i dette skolestyret og det vi vet er at dette skolestyret fungerte bra i hans periode. Blant bøndene på det første møtet i 1741 var flere av bygdens fremste menn: Jørgen Disen, Even Haagensen Holmen, Lars Christophersen Blinderen, Gunder Tostensen Sogn, Axel Abrahamsen Ullern, Ole Madsen Smestad og Ole Enersen.

På tilsvarende måte ble fattig-kommisjonen opprettet med sogneprest og lensmann som viktige medlemmer. I tillegg kom så 4 bønder og samtlige medhjelpere.

Holmboe er ellers omtalt som en dyktig taler, som gjerne samlet fullt hus i byens relativt store kirke. Han var en vennlig og godmodig mann med en særlig evne til å gjøre seg avholdt. Han ble betraktet som en lærd mann og fikk i 1760 den teologiske doktorgrad.

Øyvind Gaukstad

Vinderen historielag**Vedtekter**

- §1 Historielaget har til formål å vekke interesse og skape forståelse for bydelens historie. Det vil arrangere møter, ekskursjoner som kan gi økt kunnskap om bydelen, utgi kalendre, bydelsbok, medlemsblad eller andre historiske skrifter. Laget vil arbeide for vern og merking av fornminner og alle slag kulturminner i bydelen vår og særlig stimulere til innsamling av barndomsminner og gamle bilder.
- §2 Alle som vil støtte eller arbeide for lagets formål, kan bli medlemmer ved å betale årskontingenten. Kontingenten fastsettes av årsmøtet. Livsvarig medlemskap kan man tegne ved å betale kontingent som er 10 ganger årskontingenten. Årskontingenten for enkeltmedlemmer og ektepar er kr.100,-
- §3 Årsmøtet er lagets høyeste organ. Det innkalles av styret med minst 14 dagers varsel. På årsmøtet skal styret legge frem revidert regnskap og årsmelding, budsjett og arbeidsprogram for året som kommer. Ved lovendring kreves 2/3 flertall, ellers vanlig flertall. Hvis styret eller 1/3 av medlemmene finner det påkrevet, kan det

FORSLAG

innkalles til ekstraordinært årsmøte.

- §4 Styret velges på årsmøtet for to år om gangen: Leder, sekretær og to styremedlemmer det ene året, nestleder, kasserer og to styremedlemmer det andre året. Ved stemmelikhet i styret er lederens stemme avgjørende. Styret er pålagt å føre protokoll. Årsmøtet velger to revisorer for to år og tre representanter til valgkomiteen. Valgkomiteen konstituerer seg selv.
- §5 Laget kan stå tilsluttet Landslaget for lokalhistorie.
- §6 Vedtak om oppløsning av laget kan bare bli gjort på årsmøtet og krever 2/3 flertall. Lagets eiendom skal i tilfelle brukes i det lokale/regionale kulturarbeidet etter retningslinjer fastsatt av årsmøtet med vanlig flertall.